

**TELEKI LÁSZLÓ
ALAPÍTVÁNY**

A STÁTUS TÖRVÉNY

DOKUMENTUMOK, TANULMÁNYOK, PUBLICISZTIKA

**Szerkesztette:
Kántor Zoltán**

A STÁTUSTÖRVÉNY

DOKUMENTUMOK, TANULMÁNYOK, PUBLICISZTIKA

szerkesztette:

KÁNTOR ZOLTÁN

TELEKI LÁSZLÓ ALAPÍTVÁNY
Budapest, 2002

Ez a kötet a Teleki László Intézetben készült.

A kiadvány megjelenését

az OM NKFP „Kulturális külpolitika és nemzeti identitás”
és „A Kárpát-medencei kisebbségek településszintű integrált adatbázisa” alprogramjai,
valamint a Határon Túli Magyarok Hivatala – Kisebbségi Koordinációs Keret
támogatták.

Lektorálta:

Bárdi Nándor

A bibliográfiát készítette:

Varannai Zoltán

Hunyadi Attila

Kántor Zoltán

Olaszszerkesztők:

Györgyjakab Izabella

Fedinec Csilla

A kronológiát összeállította:

Kántor Zoltán

© Teleki László Alapítvány, 2002

ISBN 963 85774 8 7

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	11
2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról	15

I. TERVEZETEK , ÁLLÁSPONTOK, ÉRTELMEZÉSEK

A szomszédos államokban élő magyarokat megillető egyes kedvezményekről szóló törvény koncepciója (2000. június)	31
Tervezet a külhoni magyar állampolgárság jogintézményének alkotmányos létrehozására (2000. augusztus)	38
<i>Szabó Tibor</i> : Az anyaország és a határon túli magyar közösségek közötti jogviszony kiépítésének első lépése (2000. november 22.)	45
Törvényjavaslat a szomszédos államokban élő magyarokról (2001. március)	53
A határon túli magyarokról szóló törvényjavaslat parlamentari vitája (2001. április 19.)	74
<i>Tabajdi Csaba</i> : Tájékoztató a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény tervezetéről (2001. június)	121
<i>Tabajdi Csaba</i> : A kedvezménytörvény értékelése (2001. június)	126
A Velencei Bizottság jelentése a nemzeti kisebbségek számára az anyaállamok által biztosított kedvezményes bánásmódról (2001. október 22.)	130
A Magyar Köztársaság Kormányának és Románia Kormányának együtértési nyilatkozata (2001. december 22.)	153

II. A MAGYAR ÁLLANDÓ ÉRTEKEZLET DOKUMENTUMAI

1. A Magyar-Magyar Csúcstalálkozó Közös Nyilatkozata (1996. július 5.)	159
2. A pápai magyar-magyar konzultáció közleménye (1996. szeptember 4.)	162
3. „Magyarország és a határon túli magyarság – 1999” konferencia nyilatkozata (1999. február 20.)	163

4. A Magyar Állandó Értekezlet második ülésének Zárónyilatkozata (1999. november 12.)	166
5. A Magyar Állandó Értekezlet harmadik ülésének Zárónyilatkozata (2000. december 14.)	170
6. A Magyar Állandó Értekezlet negyedik ülésének Zárónyilatkozata (2001. október 26.)	175
7. A Magyar Állandó Értekezlet a Romániában, a Szlovák Köztársaságban, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban, az Ukrán Köztársaságban, a Horvát Köztársaságban és a Szlovén Köztársaságban parlamentari, illetve tartományi képvisellel rendelkező tagszervezetei képviselőinek nyilatkozata (2002. január 9.)	178
8. A határon túli magyar politikai vezetők nyilatkozata a Magyarországgal szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény hatályba lépése alkalmából (2002. január 9.)	180

III. TANULMÁNYOK

<i>Lőrincz Csaba:</i> Nemzeti érdekek érvényesítése Magyarország csatlakozása során az euro-atlanti államok közösségéhez	185
<i>Korhecz Tamás:</i> Otthon legyen magyar	207
<i>Öllös László:</i> Hova tartozhatunk?	212
<i>Varga Attila:</i> A jogállástól a kedvezményekig	222
<i>Borbély Imre:</i> Külhoni állampolgárság vagy státustörvény	227
<i>Kovács Péter:</i> A státustörvény mint köztes megoldás?	238
<i>Tóth Judit:</i> Státusmagyarság	250
<i>Bakk Miklós:</i> Egy törvény és jövőképei	259
<i>Gabriel Andreescu:</i> A határon túli magyarokról szóló törvény	262
<i>Borbély Zsolt Attila:</i> A státustörvény mint a magyar (re)integráció eszköze	266
<i>Molnár Gusztáv:</i> A státustörvény és az erdélyi kontextus	271
<i>Varga Attila:</i> Státustörvény vagy vándorbot	276
<i>Bíró Béla:</i> Diszkrimináció és diszkrimináció	284
<i>Kántor Zoltán:</i> A magyar nemzetpolitika és a státustörvény	291
<i>Pap András László:</i> Státus és identitás	308
<i>Renate Weber:</i> Törvény a határon túli magyarokról	313
<i>Gál Gábor – Jarábik Balázs – Adriana Lamacková:</i> A magyar és a szlovák	

státustörvény összehasonlító jogi elemzése: Státushatár	315
<i>Csapó József</i> : Észrevételek a státustörvényről	327
<i>Salat Levente</i> : Erdély státusa	331
<i>Szilágyi N. Sándor</i> : Módosító javaslat a státustörvényhez	336
<i>Renate Weber</i> : A kisebbségek védelme az európai normák szempontjából	343
<i>Kántor Zoltán</i> : A státustörvény és a Velencei Bizottság: reflexiók a kisebbségvédelemre	349
<i>Végel László</i> : Bizalomerősítő válságtörvény	355
<i>Nagy Boldizsár</i> : A szándék-buborék	364
<i>Magyar Nándor László</i> : Státusmagyarkodók: (Egy) erdélyi szempont a státustörvényről	370
<i>Kis János</i> : Státustörvény. Magyarország válaszában	376

IV. PUBLICISZTIKA

<i>Ara-Kovács Attila</i> : Státusigények és lehetőségek	401
<i>Németh Zsolt</i> : Mi nem szégyelljük a határon túli magyarságot	403
<i>Szarka László</i> : Szerződéses nemzet	407
<i>Neumann Ottó</i> : Ki a magyar, és mennyit ér, ha az?	409
<i>Hódi Sándor</i> : Állampolgárság vagy státustörvény?	412
<i>Törzsök Erika</i> : Státus	415
<i>Aczél Endre</i> : Örvény	420
<i>Neumann Ottó</i> : Magyarságot igazoló hivatal	422
<i>Magyar Bálint</i> : Európai és nemzeti integráció	424
<i>Kincses Előd</i> : A külhoni állampolgárságról	427
<i>Szimeonov Todor</i> : A státus és a magyarok	429
<i>Duray Miklós</i> : Státustörvény, kettős állampolgárság vagy külhoni állampolgárság	431
<i>Csurka István</i> : Magyar szemmel	436
<i>Máthé Éva</i> : Ki a magyar?	440
<i>Dobrovits Mihály</i> : Létszámellenőrzés a magyarelosztóban: Státustörvény és nemzeteszmé	441
<i>Németh Zsolt</i> : Bontsuk le a nemzetet megosztó korlátokat	445

<i>Bíró Béla</i> : Itt-hon vagy ott-hon?	449
<i>Bauer Tamás</i> : A hazátlanság tartósítása	453
<i>Farkas János László</i> : A politikai nemzet és az állam	458
<i>Surján László</i> : Hazátlanság helyett két hazát	461
<i>Ungváry Rudolf</i> : A hibás érvelés tartósítása	463
<i>Bauer Tamás</i> : Puha irredentizmus vagy kisebbségi jogok?	466
<i>Ungváry Rudolf</i> : A státustörvény homálya	469
<i>Bauer Tamás</i> : Magyar állam – magyar kisebbségek	471
<i>Tibori Szabó Zoltán</i> : Státus – egyik magyarországi választási kampánytól a másikig	476
<i>Harrach Gábor</i> : A román buletin és a magyar igazolvány	481
<i>Csapody Miklós</i> : A minimális csomag	484
<i>Duray Miklós</i> : Sosemvolt törvényünk lesz!	487
<i>Surányi Zoltán</i> : Ki a magyar most?	490
<i>Tóth Mihály</i> : Magyarságvizsga	493
<i>Popély Gyula</i> : Státustörvényre várva	495
<i>Bodó Barna</i> : Státustól státusig	496
<i>Fey László</i> : Politikai nemzet és kultúrnemzet	500
<i>Eörsi Mátyás</i> : Egy érzés béklyójában	502
<i>Tibori Szabó Zoltán</i> : Státusmentés	507
<i>Balló Áron</i> : A román külpolitika várható kudarca	509
<i>Tamás Gáspár Miklós</i> : A magyar külpolitika csődje	510
<i>Bakk Miklós</i> : Két nemzetkoncepció európai versenye zajlik	514
<i>Asztalos Lajos</i> : Az összetartozás elvtelen és erkölcstelen?	517
<i>Tőkéczki László</i> : Mitől vitatott a státustörvény?	521
<i>Szilágyi Mihály</i> : A liberális modell és a román nacionalizmus	523
<i>Löffler Tibor</i> : A liberális doktrínák perben állnak a valósággal	525
<i>Bucur Ildikó</i> : Néhány gondolat a státustörvényről	528
<i>Tamás Pál</i> : Státuscsont	532
<i>Harrach Gábor</i> : Státustörvény: hogy megérje magyarnak lenni	534
<i>Bucur Ildikó</i> : Nekem mindenképpen megéri	537
<i>Sólyom László</i> a Velence Bizottság jelentéséről: Kiállta a próbát a státustörvény ..	541
<i>Mircea Geoană</i> : Túl a státustörvényen	545

<i>Duray Miklós: Egy törvény vesszőfutása</i>	547
<i>Márványi Péter: A remény rabjai</i>	552
<i>Dobrovits Mihály: Magyarfelvétel igényeseknek</i>	559
<i>Tamás Gáspár Miklós: A „státustörvény” bukása</i>	563
<i>Csepeli György: Képzelt magyarság</i>	566
<i>Matúš Petrik: Semmit sem sért a státustörvény</i>	568

V. A TÖRVÉNY LÉTREJÖTTÉNEK KRONOLÓGIÁJA

1999	573
2000	575
2001	584
2002	633
Rövidítések	656

VI. IRODALOM	661
--------------------	-----

A KÖTETBEN MEGJELENT ÍRÁSOK SZERZŐI	681
---	-----

Előszó

A státustörvény – hivatalos nevén a 2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról – és a körülötte kibontakozott vita az egyik meghatározó politikai kérdéssé vált Magyarországon, valamint a szomszédos országokban az 1999–2002-es időszakban. A státustörvény egyfajta válasz a magyar külpolitika állandóan aktuális kérdésére: Magyarország és a határon túli magyarok viszonyára. Az 1999-ben elkezdődött folyamat eredményeként, 2001. június 19-én a Magyar Országgyűlés megszavazta a törvényt, amely 2002. január 1-jén lépett hatályba. Megszületését egy körülbelül két éves vita előzte meg. A törvény elfogadását követően Magyarország és néhány szomszédja – Románia és Szlovákia – között diplomáciai feszültség alakult ki, amelynek hullámai a mai napig nem szűntek meg. Romániával 2001. decemberében sikerült megállapodni, Szlovákiával viszont a 2002-es áprilisi választásokig ez nem történt meg.

A kötet összeállításában arra törekedtünk, hogy egybegyűjtsük a státustörvényre vonatkozó legfontosabb dokumentumokat, tanulmányokat, publicisztikát. A szöveggyűjteményt kronológia és bibliográfia egészíti ki.

Az első közreadott dokumentumcsoport a végleges törvényel kezdődik. Ugyanitt kaptak helyet a különböző törvénytervezetek, többek közt a külhoni állampolgárságra vonatkozó, valamint a különböző indoklások, értelmezések, hozzászólások, azzal a megfontolással, hogy lehetőleg minden magyarországi párt véleménye megjelenjen. Ugyancsak itt szerepel a Velencei Bizottság jelentése és a magyar-román egyetértési nyilatkozat.

A következő fejezetben a Magyar Állandó Értekezletre (MÁÉRT) vonatkozó legfontosabb dokumentumokat közöljük. Ezt azért tartottuk szükségesnek mert a MÁÉRT az az intézmény, amely a státustörvény létrejöttében kulcsszerepet játszott, de szimbolikus jelentősége sem elhanyagolható. Formálisan a MÁÉRT kérte föl a magyar kormányt, hogy alkossa meg a törvényt és biztosította azt a jogi keretet, amelyben a magyarországi pártok és a szomszédos államok magyar pártjainak képviselői egyazon politikai testületben alakíthatták ki álláspontjukat. A MÁÉRT így az a legitim politikai testület – hisz csupán azok a politikai szervezetek képviselői vesznek benne részt, amelyek az illető államban parlamenti vagy tartományi képvisellel rendelkeznek –, amely javaslatokat fogalmaz meg a Kárpát-medencei magyarságról a magyar kormány számára. A folyamat valószínűleg jobban követhető volna, ha a dokumentumok időrendi sorrendben szerepelnek, viszont a MÁÉRT-nek a magyar-magyar kapcsolatokban betöltött történelmi szerepe miatt külön fejezetbe kerültek. A MÁÉRT-re vonatkozó dokumentumok között szerepel az a nyilatkozat is, amelyet nem a MÁÉRT-et alkotó összes párt írt alá, hanem csak a határon túli magyar érdekképviseltek.

Terjedelmi korlátok miatt csupán a legfontosabb dokumentumok kerültek a kötetbe. Ezzel magyarázható az, hogy például a végrehajtási utasítások is kimaradtak. A törvényre illetve a végrehajtására vonatkozó további dokumentumok megtalálhatók a HTMH honlapján.

Publicisztika már az 1999-es év második felétől, tanulmányok viszont csak a 2000-es év második felétől jelent meg a témában. Egy tematikus rendezés is elképzelhető lett volna, viszont a tanulmányok és publicisztikák egy része több kérdést is érint, ezért nehezen csoportosíthatók. A tanulmányok átfogóbban, tudományos apparátusra támaszkodva vetik fel a kérdést, míg a publicisztika általában a kérdés egy-egy vetületét érintik és polemikusabb jellegűek. Helyenként így is vitatható lehet egy-egy írás besorolása. Az időrendi, és nem tematikus elrendezés mellett szólt az az érv, hogy a szerkesztő véletlenül sem akarta saját szubjektív értelmezése szerint csoportosítani az írásokat. A szelekcióban a szerkesztő szempontjai – szándékai szerint – csak abban érvényesültek, hogy az elméleti írások kaptak nagyobb hangsúlyt az aktuálpolitikai írásokkal szemben.

Szelekciós szempontként figyelembe vettük, hogy a törvény létrejöttének különböző szakaszairól szóló írások szerepeljenek. Ezeket a szakaszok: a státustörvény megszületésének gondolata, az első tervezetet követő viták, a státustörvény-tervezet egyeztetésének időszaka a MÁÉRT-en és a kormányban, valamint a parlamenti vita. Ezzel párhuzamosan fogalmazódnak meg a különböző, szomszédos országokból kifogások. Ez az időszak a román fél által a Velencei Bizottsághoz benyújtott indítvánnyal záródik. Külön szakasznak tekinthetjük a Velencei Bizottság jelentését követő időszakot, amely a román-magyar egyetértési nyilatkozattal zárul. A szlovák féllel a kérdés nyitott a kötet megjelenésének időpontjáig. A közölt dokumentumok által felölelt utolsó szakasz a státustörvény életbe lépését követő időszak. Új periódus a kormányváltást követő időszak, viszont az erre vonatkozó dokumentumok, publicisztika egy következő kötet anyaga lehet.

A tanulmányok és publicisztika fejezeteknél fontos szempont volt, hogy a releváns vitakérdések szerepeljenek benne. Így a törvény koncepciójáról, a törvény várható hatásairól, a nemzetközi visszhangjáról, a magyar-magyar viszonyról, valamint a magyarországi koncepcionális ellentétekről található itt írások. Központi jelentőséget tulajdonítottunk azoknak az írásoknak, amelyek a nemzetfogalom problémáit járják körbe a jogalany meghatározása szemszögéből. Ugyancsak fontos szerepük van azoknak az írásoknak, amelyek a státustörvényt jogi szempontból elemzik. Ezek közül kulcsprobléma a diszkrimináció és a területen kívüli hatály kérdése.

A publicisztika és a tanulmányok esetében csupán a magyar nyelven megjelent írások közül válogattam. Bizonyára emelte volna a kötet reprezentativitását, ha külföldi (nyugati és szomszédos országbeli) nem magyar nyelvű folyóiratokból válogatott írások is szerepeltek volna. Erre a fordítás költséges volta miatt nem volt lehetőség.

Először a *Fundamentum* közölt egy státustörvény-blokkot, később pedig a *Provincia* kétnyelvű (magyar és román) havilap. A kisebbségekkel foglalkozó folyóiratok közül a *Pro Minoritate* közl több írást a kérdésről, a 2001-es év végén pedig az *Élet és Irodalom* indít egy vitát a státustörvényről. 2001-ben a *Beszélő* foglalkozott még a kérdéssel. Ezen kívül említésre méltó a szlovákiai *OS* 2001. szeptemberi száma, amely elsősorban már korábban magyar nyelven megjelent tanulmányoknak adott helyt. Röviddel jelen kötet megjelenése előtt a *Magyar Kisebbség* szentelt tematikus számot a státustörvénynek¹, illetve

¹ *Magyar Kisebbség*, 2002. 1. sz.

vele szinte egyidőben jelent meg a Teleki László Intézetben 2001. novemberében tartott konferencia előadásait tartalmazó kötet.² Az utóbbiak egyrészt terjedelmi korlátok, másrészt pedig az időbeni közelség miatt nem vettem át anyagokat.

A státustörvényről szóló ismertető jellegű írások kimaradtak a kötetből.³ Terjedelmi korlátok miatt és koncepcionális okokból (a magyar státustörvényre való összpontosítás) nem kerültek be a kötetbe azok az igen alapos tanulmányok⁴, amelyek a státustörvényhez hasonló külföldi jogszabályokat elemzik.

A szerkesztő számára legnagyobb kihívást a publicisztika kiválogatása jelentette. Több száz cikk között kellett megtalálni azokat, amelyek alapján a státustörvényre vonatkozó álláspontok egy minél teljesebb spektrumát foghatjuk át. Fő szempont volt, hogy a kötetben szereplő publicisztikák vessenek fel vagy érintsenek elméleti relevanciával rendelkező kérdést, vagy markánsan képviseljenek egy politikai, ideológiai, világnézeti álláspontot. Ugyanakkor, a tanulmányok kiválogatáshoz hasonlóan, a cél az volt, hogy magyarországi és határon túli vélemények is reprezentálva legyenek. Több, színvonalas cikk, írás azonban kimaradt, elsősorban azok, amelyek csupán aktuálpolitikai kérdést érintenek. A kötetben szerepelnek azok az anyagok is, amelyek egy-egy vita részének tekinthetők, így például azok, amelyeket Bauer Tamás és a Tamás Gáspár Miklós gondolatai indukáltak. Az *Élet és Irodalomban* Salat Levente által elindított vitából csak szemezgettünk, mivel – néhány kivételtől eltekintve – a szerzők nem reflektáltak sem a vitaindítóra, sem egymásra. Viszont több önmagában igen értékes írás született – ezek közül egyesek a tanulmányok, mások a publicisztika fejezetbe kerültek.

A tanulmányokat és publicisztikát eredeti formájukban közöltük, csupán néhány helyen tettünk megjegyzést, hogy az utalások egyértelműek legyenek, valamint az apró elírásokat javítottuk.

Mivel a dokumentumok, a tanulmányok és a publicisztika alapján nem követhető a státustörvény folyamata – ehhez csak egyes tanulmányok szolgálnak némi támponttal –, a hiányt a kronológia összeállításával pótoltuk, amely a státustörvény két és fél évének legfontosabb eseményeit foglalja össze (1999. február 20. – 2002. április 7.). A kronológiában az egyes szócikkek tartalmazzák a politikusok legfontosabb kijelentéseit, a nyilatkozatok szövegének lényegbevágó részleteit, és a felek érdemi érveit.

A kötetet záró bibliográfia segítséget kíván nyújtani mindazoknak, akik a törvénnyel mélyebben szeretnének foglalkozni. A bibliográfiában elsősorban azok a cikkek, tanulmányok kaptak helyet, amelyek véleményt fogalmaznak meg a státustörvényről. Nem szerepelnek a törvény folyamatára vonatkozó információkat tartalmazó írások.

2 Kántor Zoltán (szerk.): *A státustörvény – előzmények és következmények*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 2002.

3 Csuday Balázs: A státus- avagy kedvezménytörvény: a törvény koncepciójának létrejöttje. *Pro Minoritate*, 2000. Ősz-tél, 44-52. Halász Iván, Majtényi Balázs: A szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény. *Prágai Tükör*, 2001. 2. sz., 62-70. Klein András: Gondolatok a státustörvényről. *Pro Minoritate*, 2001. Tavasz, 94-99.

4 Halász Iván, Majtényi Balázs: A magyar és a szomszédos államok „státustörvényei”. *Kisebbségkutatás*, 2001. 3. sz., 470-479. és Grúber Károly: Pozitív, nemzeti alapú intézkedések a kisebbségek és határon túli nemzetpolgárok identitásának megőrzésére Európában. *Pro Minoritate*, 2001. Ősz, 52-65.

A szerkesztési munka során felmerült az a kérdés, hogy mikor záruljon a szelekció és a kronológia. Véleményünk szerint, a 2002-es parlamenti választások az a dátum, amikor ebben a folyamatban lezárult egy szakasz.

A választások első fordulója utáni események, publicisztikák, tanulmányok valószínűleg egy néhány év múlva kiadásra kerülő kötetben kapnak majd helyet, mert megítélés szerint ez a kérdés továbbra is érdemben foglalkoztatja Magyarország és a szomszédos államok politikusait és közvéleményét. Szlovákia még mindig fenntartásokat fogalmaz meg a státustörvénnyel kapcsolatban, a Romániával kötött egyetértési nyilatkozat pedig a törvény újratárgyalásának kötelezettségét tartalmazza, valamint az Európa Tanács is napirendjére tűzi a státustörvényt. Emellett Magyarországon is újabb viták várhatók a kormányváltás következményeképpen. A végrehajtás úgyszintén további, elméleti szempontból is releváns kérdéseket vet fel (a kisebbségi társadalomszervezésre gondolok első sorban).

A kötet célja nem a mérlegkészítés. A státustörvény hatása minden valószínűség szerint csupán évek múlva értékelhető. Jelen kötet célja az, hogy bemutassa a státustörvényhez kapcsolódó legfontosabb dokumentumokat és a státustörvény körüli nyilvános vitát. Mivel a státustörvény a politika és a nyilvánosság érdeklődésének központjába került, a legtöbb státustörvénnyel foglalkozó írás óhatatlanul tükrözi a szerzők világnézetét, politikai preferenciáját, a határon túli magyarsághoz fűződő viszonyát. Habár az elsődleges szelekciós szempontok között nem szerepelt, kifejezett szándékom volt, hogy a kötetben a különböző tudományos megközelítések mellett a politikaiak is megjelenjenek, és ezek között valamilyen egyensúlyt találjanak. Ez a törekvés nem volt teljesen megvalósítható. Így a dokumentum résznél – természetesen – a hivatalos kormányálláspont szerepel nagyobb hangsúllyal, és ugyancsak – természetesen – a publicisztikánál a státustörvényt kifogásoló vélemények kaptak helyet nagyobb számban.

Köszönettel tartozom Varannai Zoltánnak, aki a bibliográfia törzsanyagát készítette, valamint Hunyadi Attilának, aki azt kiegészítette. Hasonlóan köszönöm Györgyjakab Izabella és Fedinec Csilla olvasószerkesztői munkáját. További segítségemre voltak: Bárdi Nándor, Bakk Miklós, Brigid Fowler, Fischer Fülöp Ildikó, Gál Kinga, Grüber Károly, Hadnagy Miklós, Jarábik Balázs, Udvarvölgyi Zsolt, Vékás János, Zákonyi Botond.

Végül, de nem utolsó sorban, a Teleki László Intézet mellett, köszönet illeti meg a Határon Túli Magyarok Hivatalát, az MTA Kisebbségkutató Intézetét, amelyek anyagiilag támogatták a kötet megjelenését.

Kántor Zoltán